

Ebelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim ve Empatik Beceri Düzeyleri Empathic Tendency and Empathic Skill Levels of Midwifery Students

Nazan TUNA ORAN^a Şebnem KURUL^b

ÖZ Amaç: İnsan ilişkilerinin en yoğun olarak yaşandığı mesleklerden biri olan ebelik mesleğinde ebe adaylarının eğitimleri sırasında empatik becerileri kazanmaları önemlidir. Bu çalışmada, ebelik öğrencilerinin empatik eğilim ve becerilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. **Gereç ve Yöntem:** Kesitsel tipte araştırmanın evrenini, Sağlık Yüksekokulu'nun Ebelik Bölümünde öğrenim gören 358 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilerden 256'sı çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır. Veriler; tanıtıcı form, Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ) ve Empatik Beceri Ölçeği-B (EBÖ-B) formu aracılığıyla elde edilmiştir. Verilerin kodlama süreci, formları tam ve hatasız dolduran 148 öğrenci ile tamamlanmıştır. Bulgular; sayı-yüzde, ortalama, t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılarak değerlendirilmiştir. **Bulgular:** Öğrencilerin EEÖ puan ortalaması 70.56±8.29, EBÖ ise 141.01±21.03 olarak saptanmıştır. I., II., III. ve IV. sınıf ebelik öğrencileri arasında empatik eğilimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur (p>0.05). Sınıflar arasında empati beceri puanları farklılık göstermiştir; ikinci sınıf öğrencilerin anlamlı düzeyde daha yüksek (154.75±21.25) empatik iletişim becerisine sahiptir (p<0.05). **Sonuç:** Çalışmamızda ebelik öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiş, eğitim yılı arttıkça her iki ölçek puanlarının arttığı saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Empati, ebelik, öğrenciler

ABSTRACT Aim: In the midwifery profession, one of the professions which interpersonal relationships are intense, it is important that midwifery students might acquire the skills of empathy during education. In this study, it was aimed to evaluate the empathic tendencies and empathic skills of midwifery students **Methods:** This is a cross-sectional study which was composed of 358 students being educated in the Department of Midwifery at Health High School. Total of 256 students was voluntarily participated in the study. Data were collected by Questionnaire Form, Empathic Tendency Scale and Empathic Skill Scale-B Form. Data coding process was completed with 148 students who filled completely and flawless the forms. The percentages, mean, t test and one way anova test were used for analysis of the results. **Results:** It was determined that the average score of the empathic tendency of the students was 70.56±8.29, the average score of the empathic skills was 141.01±21.03. There is no statistical difference for empathic tendency between 1th, 2th, 3th and 4th grade midwifery students (p>0.05). The difference has been determined for empathic skills between students' grades; it is determined that 2th grade students had statistically higher empathic skill (p<0.05). **Conclusion:** In our study, the level of empathic tendencies and empathic skills of the midwifery students were medium, and both of the scale scores are increased by the increasing education year.

Key words: Empathy, midwifery, students

Giriş

Bilim ve sanatı birleştiren, etik değerler üzerine temellenen, bakım uygulamalarını araştırmalara ve kanıtlara dayandıran ve yaşama sağlıklı başlamayı

hedefleyen bir disiplin olan ebelik mesleğinin ana amaçlarından biri yardım etmektir. Yardım etme eyleminin özünde, karşılıklı güvene dayalı bir ile-

Geliş Tarihi/Received:17-03-2018 -**Kabul Tarihi/Accepted:** 06-09-2018

^a Doç. Dr., Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, e-posta:nazanoran@gmail.com, ORCID:0000-0003-2103-6769

^bDr. Öğr. Üyesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, e-posta:kurul.sebnem@gmail.com, ORCID:0000-0002-4779-7999

Sorumlu Yazar/Correspondence: Şebnem Kurul, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, e-posta: kurul.sebnem@gmail.com

Atf: Tuna Oran N, Kurul Ş. Ebelik öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri. Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi 2019;6(1):42-50

Citation: Tuna Oran N, Kurul Ş. Empathic tendency and empathic skill levels of midwifery students. Journal of Health Science and Profession 2019;6(1):42-50

tişim içinde hizmet sunulan bireyi bütüncül olarak değerlendirmek, bakım gereksinimlerini saptamak ve belirlenen sorunları ile etkin baş edebilmesini sağlamaktır (1). Ebenin bu amacını gerçekleştirmesinde, yardım edici (terapötik) iletişim iklimini oluşturması gerekmektedir. Bu iklimin meydana getirilmesi, iletişimin üç ögesinin (dinleme-anlama -geri bildirimde bulunma) bir araya gelmesi ile mümkündür.

Kişilerarası iletişimin etkili olabilmesi için geliştirilmesi gereken en önemli bileşenlerden biri olan empati kavramı, yazar ve kuramcılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Günümüzde empatinin en çok benimsenen tanımlarından birini yapan Rogers'a (1970) göre empati; "bir kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak olaylara onun bakış açısı ile bakması, o kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi" sürecidir (2).

Literatürde empati kavramının, empatik beceri ve empatik eğilim boyutlarının üzerinde durulmaktadır. Empatik beceri daha çok diğer kişinin duygu ve düşüncesinin anlaşıldığının karşısındaki kişiye hissettirilmesi, empatik eğilim ise kişinin diğerlerinin yaşadıklarını, duygularını anlama ve algılama kapasitesidir (3,4).

Literatürde empati konusunda pek çok iddia ortaya atılmış olsa da empati yapma özelliği gelişmiş bir insanın kişilerarası iletişimde ve etkileşimde, karşısındaki insanı anlama ve algılamasında başarılı, empati yapma becerisi yetersiz ya da zayıf olan bir bireyin ise diğer insanlarla iletişim kurmada başarısız olma olasılığının daha yüksek olacağına yönelik görüş birliğine varılmıştır (5). Tutuk ve arkadaşlarının (2002) aktarımında Wilson ve Kneisl'e göre, empatik anlayıştan yoksun bir iletişim ile kişilerin duygusal dünyalarına girmek mümkün olmadığı gibi, gerçek anlamda bir yardımda bulunulması da söz konusu değildir (6). Başka bir ifade ile yardım etme davranışı ile empati yaklaşım arasında pozitif bir ilişki mevcuttur.

Odağında insan olan ve insana hizmet eden meslek üyelerinin empati yetenekleri, hizmet ettikleri kişilerin bireysel farklılıkları anlamada yol gösterici olmuştur (7). Bayam ve arkadaşlarının (1995) yaptığı bir çalışmada, kişilerle doğrudan ilişkileri olan ve mesleki eğitimleri sırasında empati yapabilmeyi başarabilen kişilerin diğerlerine göre empatik beceri düzeylerinin daha da yüksek olduğu bulunmuştur (8).

Kadın ve çocuk sağlığının korunmasında, esenliğinin yükseltilmesinde, doğum öncesi süreçten başlayıp doğum sonrasına kadar bakım hizmetlerinin sağlanmasında önemli insan gücünü oluşturan ebelerinde nitelikle hizmet sunumunda etkili iletişim becerilerini kullanması ve empatik yaklaşması; problemlerin belirlenmesi ve çözülmesinde, kadının ve ailesinin memnuniyetinin artırılmasında, hasta güvenliği ve kaliteli bakımının sağlanmasında son derece önemlidir. Reynolds ve Scott'un (2000) çalışmasında, sağlık profesyonellerinin empatik yaklaşımla, bireylerin sağlık sorunlarına verdiği tepkilerin, bu tepkilerin amacının ve kaynağının daha kolay ve doğru anlaşılabilmesinin altı çizilmiştir (9).

Ebelik uygulamalarında profesyonelliğin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilen, bireyselleştirilmiş ebeler bakımında daha kaliteli ve güvenli hizmet sağlamada önemli bir yapıtaşı olan empatik yaklaşımın önemi konusunda ebeler adayları bilinçlendirmek, empatik eğilimlerini belirlemek, empatik becerilerin gelişmesini sağlayarak kişilerarası iletişim sürecinin kalitesini arttırmak ebeler eğitiminin bir parçası olarak düşünülmelidir. Empati ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, çalışmaların sıklıkla sağlık bilimlerinde eğitim alan hemşirelik ve ebeler öğrencileri ile yapıldığı ve lisans eğitimleri sırasında öğrencilerin empatik eğilim ve empatik becerilerinin değerlendirildiği görülmektedir (10-18). Empatik eğitim programının uygulandığı az sayıda araştırmada da, verilen eğitim ile öğrencilerin empatik eğilim ve empatik beceri puanlarının yükseldiği belirlenmiştir (19,20).

Bu çalışma, ebeler öğrencilerinin empatik eğilim ve becerilerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

Gereç ve Yöntem

Bu araştırma, 2013-2014 eğitim öğretim yılının bahar yarıyılında bir devlet üniversitesinin Sağlık Yüksekokulu'nda eğitim almakta olan Ebeler Bölümü öğrencileri ile gerçekleştirilmiş kesitsel tipte bir araştırmadır. Araştırmanın yapılabilmesi hususunda Ege Üniversitesi İzmir Atatürk Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğü'nden yazılı izin alınmıştır. Öğrencilere çalışmanın amacı ve önemi konusunda bilgi verilerek sözel onamları alınmış ve kabul eden öğrenciler çalışmaya katılmıştır. Araştırmanın evrenini ebeler bölümünde eğitim alan tüm öğrenciler oluşturmuştur (N=358).

Araştırmada örneklem seçimi yapılmamış ve evrenin tümü örnekleme dâhil edilmiştir. Araştırmaya 358 ebelik öğrencisinden 256'sı gönüllü olarak katılmayı kabul etmiştir. Verilerin kodlama sürecinde, veri toplama araçlarını eksik ve hatalı dolduran öğrencilerin ölçek formları iptal edilmiş, analizler 148 öğrenci üzerinden tamamlanmıştır.

Araştırmanın veri toplama araçları tanıtıcı form, "Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ)" ve "Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B)" olmak üzere üç kısımdan oluşmaktadır.

Alanyazın doğrultusunda hazırlanan tanıtıcı form, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri (sınıf, yaş, mezun olduğu lise, yaşadığı yer, kaldığı yer, çalışma durumu, anne ve baba öğrenim durumu, bireysel akademik başarı algısı) ile ilgili 20 soruyu içermektedir.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ), bireylerin günlük yaşamlarındaki empati kurma potansiyellerini değerlendirmek amacıyla Dökmen (1988) tarafından geliştirilen 5'li likert tipinde (1-tamamen aykırı, 2-oldukça aykırı, 3-kararsızım, 4-oldukça uygun, 5-tamamen uygun) 20 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçek maddelerinden bazıları katılımcıların "evet" deme eğilimlerini dengelemek amacıyla negatif yazılmıştır. Bu nedenle 3,6,7,8,11,12,13,15. maddeler tersinden toplanmaktadır. Bu maddelere ilişkin puanlama; "tamamen aykırı (5 puan)" ve "tamamen uygun (1puan)" şeklinde belirlenmiştir. Ölçekten alınan en düşük puan 20, en yüksek puan ise 100'dür. Alınan toplam puanın yüksek olması empatik eğilim düzeyinin yüksek, düşük olması ise empatik eğilim düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Dökmen (1988) çalışmasında ölçeğin güvenilirlik katsayısı .82 bulunmuştur (2). Ölçeğin bu çalışma için Cronbach Alfa katsayısı 0.72 olarak saptanmıştır.

Empatik Beceri Ölçeği-B Formu (EBÖ-B) günlük yaşam ile ilgili farklı problemlerin anlatıldığı 6 farklı sorunun yer aldığı bir formdur. Ölçekte her bir sorun için bu sorunu dile getiren kişiye verilebilecek 12 çeşit empatik tepki bulunmaktadır. Bu tepkilerden bir tanesi, ölçeği rastgele cevaplayanları belirlemek amacıyla konulmuş olan, sorunla ilgisiz bir tepkidir. Eğer kişi, bu anlamsız tepkilerden bir tanesini bile seçerse "ölçeği yeterince okumadan cevap verdiği" gerekçesiyle soru formu iptal edilir. Formu yanıtlayanlardan, her sorunun altındaki empatik

tepkilerden dört tanesini seçmesi istenir. Her bir tepki seçeneklerinin bir ve on arasında değişen puanlaması söz konusudur. Likert tipteki ölçekte yer alan 12 empatik tepkiye 1'den 5'e kadar puan verilmektedir. EBÖ-B'den alınan en düşük puan 62, en yüksek puan ise 219'dur. Empatik beceri toplam puanın yüksek ise, bireyin empatik iletişim becerisinin yüksek olduğunu, puanın düşük olması ise empatik iletişimin becerisinin düşük olduğunu göstermektedir. Dökmen (1988) çalışmasında ölçeğin güvenilirlik katsayısını 0.91, geçerlik katsayısını ise .83 bulmuştur (2,17). Ölçeğin bu çalışma için Cronbach Alfa katsayısı 0.70 olarak saptanmıştır.

Veriler, araştırmacılar tarafından öğrencilere araştırmanın amacının açıklanmasının ardından araştırmayı kabul eden öğrenciler ile yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veri toplama formları, öğrencilere zaman kısıtlaması yapılmadan toplanmıştır.

İstatistiksel Analiz

Araştırmacılar tarafından yapılan analizlerde sayı yüzde dağılımları, ölçek puanları (bağımlı değişken) ile sosyodemografik değişkenler (bağımsız değişken) arasındaki ilişkiyi değerlendirmede t testi ve varyans analizi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, İzmir ilindeki bir üniversitenin bir lisans programı ile sınırlıdır. Evrenin tamamına ulaşılamaması nedeniyle bulguların genellenememesi araştırmanın diğer sınırlılığdır.

Araştırmanın Etiği

Araştırmanın uygulanabilmesi için Ebelik Bölüm Başkanlığı'ndan yazılı izin alınmıştır. Araştırmanın amacının açıklanmasından sonra katılımcıların sözlü onamları alınmıştır.

Bulgular

Çalışmada yer alan katılımcılar en yüksek oranda (%47.3) 4.sınıf ebelik öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilerin %17.6'sı 15-19, %78.4'ü 20-24, %4.1'i 25 yaş ve üzeri yaş grubundadır. Çalışmaya katılan öğrencilerin %61.5'i düz lise mezunu, %43.9'u iki kardeşdir. Öğrencilerin %47.3'ünün en

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Ebelik Öğrencilerinin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

Değişkenler	Sayı	Yüzde
Sınıf		
1.Sınıf	22	14.9
2.Sınıf	28	18.9
3.Sınıf	28	18.9
4.Sınıf	70	47.3
Mezun Olduğu Lise Türü		
Anadolu ve Sağlık meslek lisesi	57	38.5
Düz lise	91	61.5
Uzun Süreli Yaşanan Yer		
İl	70	47.3
İlçe ve köy	78	52.7
Toplam Kardeş Sayısı		
İki kardeş	73	49.3
Üç ve üzeri kardeş	75	50.7
Kaldığı Yer		
Öğrenci evi ve aile yanında	73	49.3
Devlet/özel yurt	75	50.7
Çalışma durumu		
Evet	13	8.8
Hayır	135	91.2
Ebe olarak çalışma durumu		
Evet	8	5.4
Hayır	140	94.6
Ailede sağlık çalışanı varlığı		
Evet	28	18.9
Hayır	120	81.1
Bireysel akademik başarı algısı		
Başarılı sayılmam	13	8.8
Orta düzeyde bir öğrenciyim	96	64.9
Başarılı sayılıyorum	39	26.4
Sosyal derslere ilişkin bireysel algısı		
Pek ilgim yok	34	23.0
İlgiliyim	101	68.2
Çok ilgiliyim	13	8.8
Sayısal derslere ilişkin bireysel algısı		
Pek ilgim yok	22	14.8
İlgiliyim	80	54.1
Çok ilgiliyim	46	31.1
Sosyal ilişkilerde bireysel algısı		
Bilmiyorum	16	10.8
Başarılı değilim	15	10.1
Aktif ve başarılıyım	107	72.3
Çok aktif ve başarılıyım	10	6.8

uzun süreli olarak bir ilde yaşadığı, %42.6'sının devlet yurdunda kaldığı, %8.8'inin yarı zamanlı çalıştığı, %5.4'ünün ise ebe olarak çalışmakta olduğu ve sadece %12.8'inin birinci derece yakınları arasında sağlık çalışanının olduğu saptanmıştır. Öğrencilere bireysel akademik başarı algıları sorulduğunda %64.9'u orta düzeyde bir öğrenci olduğunu belirtmiştir. "Kendinizi sosyal (kişiler arası ilişkiler, üniversite yaşamına geçiş, sağlık eğitimi, topluma hizmet uygulamaları vb) derslerde nasıl değerlendirirsiniz?" sorusuna %68.2'si "ilgiliyim" yanıtını vermiştir. "Kendinizi sayısal (biyoistatistik, araştırma yöntemleri vb) derslerde nasıl değerlendirirsiniz?" sorusunu ise öğrencilerin yarısından fazlası (%54.1) "ilgiliyim" olarak cevaplamıştır. Öğrencilerin %72.3'ü kendilerini sosyal açıdan (arkadaşlık ilişkileri, klinik çalışanları ile ilişkiler, öğretim elemanları ile ilişkiler vb.) "aktif ve başarılı" olarak belirtmiştir (Tablo 1).

Araştırmamızda öğrencilerin EEÖ puan ortalaması 70.56±8.29 olarak saptanmıştır (Tablo 2).

Tablo 2. Ebelik Öğrencilerinin Empatik Eğilim (EEÖ) ve Empatik Beceri Ölçekleri (EBÖ-B) Puan Ortalamaları (n=148)

Değişkenler	ORT±SS	Min-Max
EEÖ	70.56±8.29	41-89
EBÖ-B	141.01±21.03	87-201

ORT: ortalama; SS: standart sapma

Katılımcıların sınıflarına göre EEÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında; 1.sınıf öğrencilerin puan ortalaması 71.18±6.11, 2.sınıf öğrencilerin 69.85±9.36, 3.sınıf öğrencilerin 70.00±9.51, 4.sınıf öğrencilerin 70.88±8.04 olduğu, sınıflar arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür (p>0.05, Tablo 3). Öğrencilerin sosyodemografik özelliklerine göre EEÖ puan ortalamaları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık bulunamamıştır (p>0.05, Tablo 3). Ancak "kendinizi sosyal ilişkilerde nasıl değerlendirirsiniz?" sorusuna kendisini çok aktif ve başarılı olarak belirten (77.30±10.59) öğrencilerin EEÖ puan ortalamaları, kendisini başarılı bulmayan (67.66±10.20) ve bilmiyorum (66.25±5.60) şeklinde değerlendirenlere göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu görülmüştür (p<0.05, Tablo 3).

Tablo 3. Ebelik Öğrencilerinin Bireysel Değişkenlerinin Empatik Eğilim (EEÖ) ve Empatik Beceri Ölçekleri (EBÖ-B) Puan Ortalamaları İle Karşılaştırılması (n=148)

	Değişkenler	EEÖ ORT±SS	Test ve p değeri	EBÖ-B ORT±SS	Test ve p değeri
Sınıf	1.Sınıf	71.18±6.11	F=0.184 p=0.907	129.54±14.14	F=7.613 p=0.000*
	2.Sınıf	69.85±9.36		154.75±21.25	
	3.Sınıf	70.00±9.51		135.92±18.66	
	4.Sınıf	70.88±8.04		141.15±20.96	
Mezun Olduğu Lise Türü	Anadolu ve Sağlık meslek lisesi	71.11±9.03	t=0.623	137.30±20.97	t=-1.712
	Düz lise	70.23±7.82	p=0.534	143.34±20.84	p=0.089
Uzun Süreli Yaşanan Yer	İl	70.36±8.42	t=0.989	142.86±22.14	t=1.010
	İlçe ve köy	70.76±8.22	p=0.771	139.36±19.97	p=0.314
Toplam Kardeş Sayısı	İki kardeş	71.70±8.22	t=0.901	139.63±22.57	t=0.564
	Üç ve üzeri kardeş	69.47±8.26	p=0.102	142.36±19.47	p=0.432
Kaldığı Yer	Öğrenci evi ve aile yanında	70.92±9.53	t=0.042	144.58±22.15	t=0.228
	Devlet/özel yurt	70.23±6.92	p=0.614	137.55±19.40	p=0.042*
Çalışma durumu	Evet	68.85±5.49	t=-0.783	135.46±11.69	t=-0.996
	Hayır	70.73±8.51	p=0.435	141.55±21.67	p=0.119
Ebe olarak çalışma durumu	Evet	73.88±13.27	t=0.738	141.00±9.56	t=-0.004
	Hayır	70.38±7.95	p=0.484	141.01±21.52	p=0.997
Ailede sağlık çalışmanı varlığı	Evet	69.86±9.67	t=0.316	145.14±21.48	t=0.824
	Hayır	70.73±7.97	p=0.616	140.05±20.89	p=0.250
Bireysel akademik başarı algısı	Başarılı sayılmam	68.53±9.91	F=0.541 p=0.583	145.69±19.44	F=0.920 p=0.401
	Orta düzeyde bir öğrenciyim	70.54±8.29		139.33±21.25	
	Başarılı sayılıyım	71.30±7.80		143.58±20.99	
Sosyal derslere ilişkin bireysel algısı	Pek ilgim yok	68.76±7.50	F=1.103 p=0.335	143.67±21.15	F=0.416 p=0.660
	İlgiliyim	71.00±8.53		140.47±21.90	
	Çok ilgiliyim	71.84±8.19		138.23±12.58	
Sayısal derslere ilişkin bireysel algısı	Pek ilgim yok	70.09±6.81	F=0.419 p=0.658	140.95±26.04	F=0.967 p=0.383
	İlgiliyim	70.16±8.76		143.00±19.93	
	Çok ilgiliyim	71.50±8.17		137.58±20.29	
Sosyal ilişkilerde bireysel algısı	Bilmiyorum	66.25±5.60	F=4.673 p=0.004*	147.37±20.66	F=1.481 p=0.222
	Başarılı değilim	67.66±10.20		146.13±23.36	
	Aktif ve başarılıyım	70.99±7.69		138.77±20.95	
	Çok aktif ve başarılıyım	77.30±10.59		147.10±16.67	

ORT: ortalama; SS: standart sapma, t: T testi, F: Tek yönlü varyans analizi,
*p<0.05

Araştırmamızda yer alan öğrencilerin EBÖ-B toplam puan ortalaması 141.01 ± 21.03 saptanmıştır (Tablo 2). Ebelik öğrencilerinin öğrenim gördükleri sınıflar karşılaştırıldığında; EBÖ-B puan ortalamaları I. sınıf 129.54 ± 14.14 , II. sınıf 154.75 ± 21.25 , III. sınıf 135.92 ± 18.66 , IV. sınıf 141.15 ± 20.96 olarak saptanmış olup, ölçeğin puan ortalamalarının sınıflar arasında anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği saptanmıştır ($p < 0.05$) (Tablo 3). Sınıflar arasında empatik beceri puanları bakımından tespit edilen farklılıkların kaynağını saptamak amacıyla yapılan Bonferroni çoklu karşılaştırma testinde, farklılığın ikinci sınıftan kaynaklandığı gösterilmiştir. Öğrencilerin yaşadıkları yer ile EBÖ-B puan ortalamaları değerlendirildiğinde; öğrenci evinde ya da ailesiyle birlikte yaşayan öğrencilerin puan ortalamasının (144.58 ± 22.15), devlet/özel yurttan yaşayan öğrencilerin puan ortalamasına (137.55 ± 19.40) göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri arasında (kardeş sayısı, uzun süreli yaşadığı yer, kardeş sayısı, çalışma durumu vb.) EBÖ-B ortalamalarının anlamlı düzeyde bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p > 0.05$) (Tablo 3).

Tartışma

Ebelerin, bakım verdikleri kişilerin gereksinimlerini (duygu, düşünce ve isteklere saygı gösterme, etkin dinleme ve geri bildirim verme vb.) algılayabilme becerisine sahip olması, bakımın ve hizmetin kalitesi açısından önemlidir. Literatürde ebelik öğrencilerinin empati becerilerini belirlemeye yönelik çalışmalar son derece sınırlıdır. Bu nedenle çalışmadan elde ettiğimiz sonuçlar, hemşirelik ve diğer sağlık disiplinlerinde yapılan çalışmalarla karşılaştırarak yorumlanmıştır. Çalışmamızda ebelik öğrencilerinin EEÖ puan ortalamasının ortalamanın üzerinde (70.56 ± 8.29) olduğu görülmüştür. Aynı ölçeğin ebelik öğrencilerine uygulandığı bir başka araştırmada empatik eğilim düzeylerinin orta düzeyde (68.98 ± 8.99) olduğu belirlenmiştir (10). Hemşirelik öğrencilerinde de EEÖ puan ortalamalarının orta düzeyde saptandığı çalışmalara ulaşılmıştır (6,11,17-18). Bir başka çalışmada ise sağlık yüksekokul ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin EEÖ puan ortalamalarının da orta düzeyde (66.07 ± 9.50) olduğu bulunmuştur (12). Bozkır ve arkadaşlarının (2015) çalışmasında da asistan hekimlerin ölçek

puan ortalamalarının orta düzeyde (63.5 ± 6.9) olduğu saptanmıştır (21). Çalışmamızda ebelik öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin literatür bulgularıyla benzerlik gösterdiği ve ortalamanın üzerinde olduğu görülmektedir. Elde edilen bu sonuç, eğitim sürecinde ebelik öğrencilerinde empatik algı ve duyarlılık becerisinin geliştirmesi ve güçlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Ek olarak bulgularımız öğrencilerin empatik eğilimlerini geliştirmeleri amacıyla ebelik müfredatında yer alan iletişim becerileri dersinin içerik ve işleyiş yönünden değişiklik yapılmasına ihtiyaç olduğunu gösterebilir.

Empatinin, ebelik eğitimi süresince ve etkili eğitim yöntemlerinin kullanılmasıyla geliştirilebilecek bir beceri olduğu belirtilmektedir (13). Ayrıca mesleki eğitimin ve klinik uygulamaların da empatik becerisini geliştirmeye katkıda bulunduğu düşünülmektedir (14). Çalışmamızda ebelik öğrencilerinin EBÖ puan ortalamasının orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Aynı ölçekten yararlanılarak yapılan bir araştırmada ebelik öğrencilerinin EBÖ puan ortalaması, çalışmamızdan elde ettiğimiz puan ortalamasından daha düşük bulunmuştur (13). Birinci basamak sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık çalışanlarının empatik beceri düzeylerinin değerlendirildiği bir çalışmada, ebe ve hemşirelerin empatik beceri puan ortalamalarının benzer olduğu gösterilmiştir (22).

Müfredat kapsamında eğitim programlarının empati geliştirmeye yönelik yapılandırılması ve güncellenmesi ile öğrencilerde empatik eğilim ve becerinin geliştiği görülmektedir. Karaca ve arkadaşlarının (2013) hemşirelik birinci sınıf öğrencilerine empatik beceri eğitim programını uyguladığı çalışmasında, empatik eğilim puanlarının sadece birkaç puan yükseldiği belirtilmiştir (19). Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin empatik becerilerini geliştirmeye yönelik olarak empatik eğitim programının uygulandığı bir diğer çalışmada da eğitim alan öğrencilerin almayanlara göre empatik eğilim düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (20). Bu bağlamda öğrencilerin empati becerilerinin eğitim sürecinde geliştirilerek mesleğe hazırlanması, geleceğin ebelerinin etkili iletişim becerilerini kullanmalarına önemli düzeyde katkı sağlayacaktır (15,19).

Öğrencilerin sosyodemografik özellikleri (mezun olduğu lise, uzun süreli yaşadığı yer, kardeş sayısı, kaldığı yer, çalışma durumu, ailede sağlık çalışanı varlığı, bireysel akademik başarı

algısı, sosyal ve sayısal bilimlere ilişkin bireysel algısı) ile EEÖ puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmalarda da öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile EEÖ puan ortalaması arasında anlamlı bir ilişki olmadığı gösterilmiştir (6,10,16-17). Çalışmamızda kendilerini sosyal ilişkilerinde çok aktif ve başarılı olarak değerlendiren öğrencilerin EEÖ puan ortalamalarının, kendisini başarılı bulmayan ve fikri olmayanlara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yapılan bir çalışmada, bulgumuza benzer olarak, insanlarla günlük ilişkilerinde zorluk yaşamadığını belirten öğrencilerin, zorluk yaşadığını bildiren öğrencilere göre empatik eğilim puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu saptanmıştır (6). Literatürde empatinin, kendini açma, toplumsallaşma, sosyal duyarlılık ve topluma uyum ile pozitif ilişkisinin olduğu, yani diğer insanlara kişisel duygu ve düşüncelerini iyi ifade edebilen, topluma uyumlu ve sosyal duyarlılığı yüksek olan kişilerde aynı zamanda empati kurma becerisinin olduğuna vurgu yapılmaktadır (23).

Öğrencilerin sınıflarına göre EEÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında sınıflar arasında farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0.05$). Bekmezci ve arkadaşları (2015) ebe adaylarının, Bazar ve arkadaşları (2017) hemşire adaylarının devam ettikleri sınıfların empatik eğilim düzeylerini etkilemediğini göstermişlerdir (10,17). Hemşirelik öğrencilerin eğitim yılı arttıkça empatik eğilim ortalama puanlarının anlamlı düzeyde artış gösterdiği çalışmalar da bulunmaktadır (6,16). Ebelik eğitiminin temel noktalarından biri olan iletişim ve empati konularına özellikle mesleğe özgü teorik derslerde ağırlık verilmesi ve rol play uygulamalarıyla pekiştirilmesi ile öğrencilerin empati eğilimlerinin eğitim yılı arttıkça geliştirilmesine katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Öğrencilerin sınıflarına göre EBÖ puan ortalamaları karşılaştırıldığında ise sınıflar arasında farkın anlamlı olduğu ve farkın ikinci sınıftan kaynaklandığı belirlenmiştir ($p<0.05$). Cevahir ve arkadaşlarının (2008) çalışmasında, birinci sınıf ebe öğrencilerin empatik beceri puan ortalamasının diğer sınıflara göre anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirtilmektedir (13). Ay (2006)'ın çalışmasında ise, üçüncü sınıf hemşirelik öğrencilerinin empatik beceri puan ortalamalarının birinci, ikinci ve dördüncü sınıflara göre daha yüksek olduğu ancak anlamlı bir ilişkinin olmadığı gösterilmiştir

(14). Araştırmamızda ikinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin empatik beceri düzeylerinin yüksekliğinin, ebelik mesleğine yönelik derslerin ve uygulamaların başlamış olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca öğrencilerin üçüncü sınıfta empatik beceri düzeylerinin düştüğü, dördüncü sınıfta ise mesleki bilgi ve becerilerin intörlük uygulamasıyla pekiştirilmesi ve meslek aidiyetinin gelişmesiyle öğrencilerin empatik becerilerinin tekrar yükseldiği görülmektedir. Benzer olarak Cevahir ve arkadaşları (2008) ikinci ve üçüncü sınıfta ebe öğrencilerin empatik becerilerinin düştüğünü ve dördüncü sınıfta tekrar yükseldiğini saptamıştır. Öğrencilerin üçüncü sınıfa geçtiklerinde uygulamalarda doğum eylemine aktif katılmaları, doğum eylemine mekanik bakış açısıyla yaklaşımları ve doğum yapan kadının duygusal ihtiyaçlarını göz ardı etmeleri nedeniyle empati becerilerinin düşüş gösterebileceği belirtilmektedir (13). Karaca ve arkadaşları (2013) öğrencilerin empatik becerilerinin eğitimle birlikte geliştiğini, öğrencilerin empatik becerilerini geliştirme amaçlı hazırlanan eğitim programının etkili olduğunu bildirmektedir (19). Ay (2006) ise yaş ve eğitim arttıkça öğrencilerin empati becerisinin geliştiğini ancak empati becerisinin kazanılmasının uzun bir süreç gerektirdiğini vurgulamaktadır (14).

Sonuç

Ebelik mesleğini diğerlerinden ayıran ve kendine özgü bir disiplin olmasını sağlayan bazı temel unsurlar vardır. Bunlar; ebeliğin tanımlanabilir bir felsefesinin olması, mesleğe özgü etik kurallarının olması, kavramsal bir çerçeveye sahip olması ve bilgi ve beceri gelişimine imkân sağlayan kabul edilebilir metodolojik yaklaşımlarının bulunmasıdır.

İnsanın fiziksel gereksinimleri kadar psikolojik gereksinimleri de vardır. Anlaşılacak ise insanın temel gereksinimlerinden biridir, bireyi doğru bir şekilde anlayabilme ebenin empatik eğilim ve beceri düzeyi ile ilgilidir.

Çalışmamızda ebelik öğrencilerin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin eğitim yılları arasında empatik eğilim düzeylerinin değişmediği, empatik beceri düzeylerinin ise farklılık gösterdiği bu bağlamda ikinci sınıf öğrencilerin anlamlı düzeyde daha yüksek empatik iletişim becerisine sahip olduğu belirlenmiştir. Dört yıl süresince ebelik öğrencilerinin empatik beceri puanlarının

arttığı, mesleki derslerin yoğunlaştığı ikinci ve üçüncü sınıflarda empati becerisinin geliştirilmesinde öğrencilerin daha fazla rehberliğe ihtiyaç duyduğu düşünülmektedir.

Bu sonuçlar ışığında; ebelik öğrencilerinin iletişim ve empatik becerilerini geliştirmelerine yönelik olarak teorik derslerde empati kavramının pekiştirilmesine daha fazla zaman ayrılmalıdır. Özellikle doğum hizmetlerinde merkezinde yer alan yeni nesil ebelerin klinik ve teorik eğitimlerinde daha fazla sayıda gerçek vaka, durum örneklerine yer verilmesi, rol-play gibi interaktif yöntemlerle empati becerilerinin kazanılmasına rehberlik edilmelidir.

Kaynaklar

1. Aktaş S, Pasinlioğlu T. Ebenin empatik iletişim becerisinin doğum eylemine ve doğum sonrası döneme etkisi [The effect of empathic communication skills of midwives on labor and post labor period]. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* [Journal of Anatolia Nursing and Health Sciences]. 2016;19:38-45.
2. Dökmen Ü. Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 1988;21(1-2):155-190.
3. de Wied M, Goudena PP, Matthys W. Empathy in boys with disruptive behavior disorders. *Journal of Child Psychol Psychiatry*. 2005;46(8):867-880.
4. Kaya A, Siyez DM. KA-Sİ çocuk ve ergenler için empatik eğilim ölçeği: geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışması [Child and Adolescent KA-Sİ Empathic Tendency Scale: Development, Validity and Reliability Study] *Eğitim ve Bilim* [Education and Science]. 2010;35(156):110-125.
5. Pişkin M. Empati, kaygı ve çatışma eğilimi arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 1989;22(2):775-784.
6. Tutuk A, Al D, Doğan S. Hemşirelik öğrencilerinin iletişim becerisi ve empati düzeylerinin belirlenmesi [Determining communication skills and empathic levels of nursing students]. *C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 2002;6(2):36-41.
7. Berger D. On the way to empathic understanding. *American Journal of Psychotherapy*. 1984;38(1):111-119.
8. Bayam, G, Şimşek EU, Dilbaz N. Üç farklı meslek grubunda empatik beceri düzeylerinin karşılaştırılması, *Kriz Dergisi*. 1995;3(1-2):182-184.
9. Reynolds W, Scott B. Do nurses and other professional helpers normally display much empathy? *Journal of Advanced Nursing*. 2000;31(1):226-234.
10. Bekmezci H, Yurttaş ÇB, Özkan H. Ebelik bölümü öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin belirlenmesi [Determination of empathic tendency levels of students receiving education in the department of midwifery]. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi* [HSP]. 2015;2(1):46-54.
11. Arpacı P, Özmen D. Hemşirelik Öğrencilerinin özgeciklik ve empatik eğilim düzeyleri ve aralarındaki ilişki [The Relationship between levels of altruism and empathic tendencies among nursing students] *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*. 2014;11(3):51-57.
12. Yiğitbaş Ç, Deveci SE, Açık Y, Ozan AT, Oğuzöncül AF. Sağlık eğitimi alan bir grup öğrencinin empatik eğilim ve becerisi [The empathic tendency and empathic skills of a group of students receiving health education]. *S.D.Ü Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2013;4(1):7-13.
13. Cevahir R, Çınar N, Sözeri C, Şahin S, Kuşuoğlu S. Ebelik öğrencilerinin devam ettikleri sınıflara göre empatik becerilerinin değerlendirilmesi [Evaluation of the empathic skills of midwifery students with respect to the classes they are attending]. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2008;3(7):3-15.
14. Ay F. Lisans eğitiminin hemşirelik öğrencilerinin empati beceri düzeyine etkisinin belirlenmesi [Determine of effect bachelor's degree to level of empathy ability of nursing student]. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*. 2006;22(1):95-105.
15. Duman D, Acaroğlu R. Hemşirelik Yüksekokulu birinci sınıf öğrencilerinin duygusal zekâ düzeyleri ile empati becerileri arasındaki ilişki [The relationship between emotional intelligence levels and empathy skills of nursing college's first grade students]. *F.N. Hem. Derg.* 2014;22(1):25-32.
16. Sabancıoğulları S, Kelleci M, Doğan S, Gölbaş Z. Entegre eğitim programında öğrenim gören hemşirelik öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerinin yıllara göre incelenmesi [The

- empathic tendency in nursing students educated with integrated method according to the years]. C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi. 2007;11(2):1-6.
- 17.Pazar B, Demiralp M, Erer İ. The communication skills and the empathic tendency levels of nursing students: a cross-sectional study. Contemporary Nurse. 2017;53(3):368-377. [DOI: 10.1080/10376178.2017.1359101]
 - 18.Ozcan CT, Oflaz F, Sutcu Cicek H. Empathy: the effects of undergraduate nursing education in Turkey. International Nursing Review. 2010; 57: 493-499.
 - 19.Karaca A, Açıkgöz F, Akkuş D. Eğitim ile empatik beceri ve empatik eğilim geliştirilebilir mi?:Bir sağlık yüksekokulu örneği [Retrospective evaluation of the urgency of patients admitted to the emergency department by ambulance]. Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2013;4(3):118-122.
 - 20.Bilge Y, Bilge Y. Empati eğitim programının empatik eğilim düzeyi üzerindeki etkisinin incelenmesi: Sağlık meslek lisesi örneği [Examination of the effect of empathy training program on the level of empathic tendency: A sample of health vocational high school]. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi [The Journal of International Social Research]. 2017;10(52):607-614.
 - 21.Bozkir C, Tekin C, Mete B, Nacar E, Ozer A. İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi asistan doktorların iletişim becerileri, empatik eğilimleri ve etkileyen faktörler [Communication skills, empathic tendency and affecting factors of assistant doctors in Inonu Universty]. Medicine Science. 2015;4(3):2473-2487.
 - 22.Şen HT, Yılmaz FT, Ünüvar ÖP, Demirkaya F. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık çalışanlarının empatik beceri düzeyleri [Emphatic skill levels of primary health care workers]. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi [Journal of Psychiatric Nursing]. 2012;3(1):6-12
 - 23.Tanrıdağ ŞR. Ankara'daki Ruh Sağlığı Hizmetlerinde çalışan personelin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. (Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.